

RESTAURAREA UNEI ICOANE DIN SEC. AL XIX "SFÂNTUL APOSTOL ȘI EVANGHELIST IOAN"

Maria Odry

Icoana Sfântul evanghelist Ioan face parte din colecția Muzeului din Lipova (nr.inv.27) - donația familiei preotului Ștefan Crișan (+1984).

Icoana îi reprezintă pe Sfântul Apostol și evanghelist Ioan în anii tinereții: - cu o față senină de o culoare alb rozalie, ochii căprui, mari, expresivi cu un zâmbet interiorizat. Mâinile stilizate, supradimensionate îi sunt adunate pe piept. Personajul are o tunică albastră de brocard, cu faldurile organizate, cu un contur marcat după canoanele iconografiei bizantine. Pe umeri poartă o mantie de culoare ocru - gălbui cu faldurile realizate tot în tonalități de la închis la deschis - ele, faldurile fiind stilizate într-o structură foarte dinamică.

Sfântul Ioan este reprezentat desculț pe fundalul solului verzui - ocru - maron, dar fără a avea o stabilitate, deși picioarele îi sunt supradimensionate.

Aureola în jurul capului este de culoare ocru - galben deschis, cu un contur marcat alb. Albastrul închis al cerului ușor se deschide spre albastru ceruleum, spre partea inferioară ajungând până la alb, pe fundalul căruia se distinge o vegetație pițată stângaci, fără volum, verde - ocru - maroniu.

Modul de stilizare al feței, mâinilor, picioarelor denotă faptul că autorul pe de o parte a lucrat sub influența unui baroc târziu, rusticizant, pe de altă parte faldurile grele ale mantiei și tunicii organizate dinamic și riguros cu conture marcate, arată o tradiție vădit bizantină.

Tipologia feței realizată în semitonuri de roz, fruntea înaltă bombată a personajului, expresia blajină, ochii mari expresivi, însăși

fizionomia, mâinile, picioarele supradimensionate, modul de structurare a mantiei și tunicii arată o asemănare pregnantă cu elementele compoziționale ale personajelor icoanelor împărătești realizate de pictorul bănățean Ștefan Popovici din centrul de pictură de la Oravița. (Rodica Vârtaciu: "Centre de pictură românească din Banat, sec. XIX", Editura Eurobit Timișoara, 1997.)

(De menționat este faptul că o mare parte din donația Ștefan Crișan a fost colecționată de pe teritoriul Banatului).

Despre importanța operei pictorului Ștefan Popovici, din cartea mai sus amintită cităm:

"Rezumând putem pune arta și personalitatea lui Ștefan Popovici sub semnul prefacerilor: el își începe activitatea zugrăvind bisericuțele din lemn o continuă pictând icoane într-o perioadă de tranziție când bisericilor de lemn le iau frecvent locul noi biserici de zid, timp în care își modelează viziunea artistică conform noilor cerințe impuse de noile edificii și izbutește, asimilând în arta sa elemente noi, de sorginte apuseană, să depășească canoanele tradiționale, să facă pasul hotărâtor spre o nouă etapă de dezvoltare a picturii din Banat. Ștefan Popovici încheie o epocă și deschide alta, arta sa constituind puntea de legătură dintre pictura veacului al XVIII-lea și aceea din veacul al XIX-lea". (Rodica Vârtaciu - "Centre de pictură românească din Banat, sec.al XIX-lea", Editura Eurobit, Timișoara, 1997, p.52.)

DIAGNOSTIC

Este o icoană "molenie" - ocupă loc în partea superioară a iconostasului, partea stângă a lui Isus răstignit, (în partea dreaptă se află icoana Maicii Domnului, Maica Îndurerată, Fecioara Maria căreia îi spune "Femeie iată fiul tău" Ioan 19, 26).

Suportul este dintr-o singură bucată de lemn de tei, cu rama profilată, săpată în adâncime, dimensiunile 49 x 23 cm. Partea inferioară a icoanei este prevăzută cu un cep de lemn, tot de tei prin care icoana a fost fixată în iconostas.

Suportul de lemn prezintă atac masiv de insecte xilofage, colțul drept al părții dreptunghiulare lipsește (3 x 5 x 1,5 cm).

Stratul pictural prezintă lacune în partea inferioară a icoanei:

sub piciorul drept cca 2,5 x 3 cm și pe rama profilată. Cepul de fixare este fisurat în lungime de 3 cm. Stratul pictural este acoperit de murdărie aderentă, fum și funingine. Existența acestor lipsuri se datorează condițiilor de conservare neadecvate, în care a fost păstrată icoana înainte de a ajunge în colecția Muzeului Lipova.

TRATAMENT

Înainte de orice intervenție a restauratorului s-a făcut operația de conservare și anume injectarea în orificiile de carii a unei soluții de lindan - acetona 11% pentru a stopa atacul de carii existent.

Operațiile de consolidare a stratului pictural s-au efectuat cu o soluție de gălbenuș de ou + apă distilată 1 : 2 folosind fungicid pentaclor fenolat de natriu.

Pentru eliminarea stratului gros de murdărie aderentă și funingine după testele de curățire efectuate, s-a dovedit a fi eficientă soluția de curățire cu alcool etilic absolut + terebentină 50% + ulei de in fiert, câteva picături.

Suportul, respectiv cepul de fixare l-am consolidat cu chit de cretă de munte CaCO_3 + clei de oase 12%, tot cu acest chit s-au completat lacunele stratului pictural de pe rama profilată și câmpul icoanei.

Colțul lipsă din partea dreaptă a icoanei a fost completat - reconstituit cu pudră de lemn + adeziv UHU, în mai multe etape și straturi succesive, până ce s-a ajuns la nivelul colțului stâng. S-a șlefuit cu o hârtie abrazivă cu granulație extrem de fină. Tot cu acest chit de pudră de lemn + UHU s-au completat orificiile de carii de pe reversul icoanei (în unele cazuri am folosit și chit de cretă cu clei de pește - tradițional).

Șlefuirea chituirilor de cretă + clei de pește s-a efectuat cu tampon de vată umectată cu apă călduță.

Completarea imaginii plastice - retușul - s-a executat cu metodele "tratteggio" și "velatura".

Pe câmpul icoanei "tratteggio" - liniuțe, iar pe rame "velatura" retușul integrându-se în imaginea plastică existentă, astfel ca să fie observabilă doar la o analiză mai minuțioasă.

Vernisarea icoanei s-a realizat în două etape:

- 1-. Vernisarea propriu-zisă cu vernil de damar import.
2. Lustruirea finală a picturii vernisate cu o emulsie fină de polietilenă 25 g parafină + White spirit, acesta pentru a conferi stratului pictural încă un strat de protecție și a diminua luciul direct al vernilului de damar inițial, pentru a ajunge la un strat final mai discret.

Prin aceste operații icoana Sfântului Evanghelist Ioan redobândind calitățile fizico-mecanice pierdute în timp, poate reîntra în circuitul expozițional.

Ansamblu față în timpul curățirii

Detaliu în timpul restaurării

Detaliu revers în timpul restaurării

Ansamblu față după restaurare

SUMMARY

The Restoration of an XIXth Century Ikon Representing Saint John the Evangelist

The ikonostas ikon made of limewood has been detached from the ensemble and circulated as an individual piece, so it got into the Ștefan Crișan Collection from Lipova.

The improper conditions it was kept in, produced several damage: the upper corner was missing, the support got very fragile due to influence of xylophag insects and parts of the pigment crumbled.

Before restoring the painting the support has been treated by injecting a lindan-aceton (11%) solution, then it has been consolidated and the missing parts have been rebuilt. After restoring the picture support and cleaning surface the painting has been completed. The last operation was the varnishing.